

Usul İslam Araştırmaları

ISSN 1305-2632 | e-ISSN 2147-8279

Ekim/October, 38 (38): 179-183

Çelişkili Hadisler ve Çözüm Yolları

Yavuz Köktaş, İstanbul: Rağbet Yayınları, 2020, 520 sayfa

ISBN: 978-605-9475-5

Fatih Uluköylü

Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi,

Temel İslam Bilimleri,

mihenk.fatih@gmail.com | ORCID: 0000-0002-2671-3020

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Kitap Tanıtımı/Book Review

Geliř Tarihi/Received: 20 Ağustos/August 2022

Kabul Tarihi/Accepted: 24 Ağustos/August 2022

Yayın Tarihi/Published: 01 Ekim/October 2022

Yayın Sezonu/Pub Date Season: Ekim/October

Cilt/Volume: 38 **Sayı/Issue:** 38 **Sayfa/Pages:** 179-183

Cite as/Atıf: Uluköylü, Fatih. “Çelişkili Hadisler ve Çözüm Yolları, İstanbul: Rağbet Yayınları, 2020, 520 sayfa, ISBN: 978-605-9475-5”. Usul İslam Araştırmaları-Usul Islamic Studies 38/38 (Ekim 2022): 179-183.

İntihal/Plagiarism: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir/This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

Yayıncı/Published by: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi/İstanbul Sabahattin Zaim University.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Fatih Uluköylü).

Çelişkili Hadisler ve Çözüm Yolları

İstanbul: Rağbet Yayınları, 2020, 520 sayfa

ISBN: 978-605-9475-5

Çelişkili Hadisler ve Çözüm Yolları, yazarın daha önce kaleme aldığı *Kur'ân'a Aykırı Görülen Hadîsler (Tespit ve Değerlendirme)* başlıklı çalışmanın devamı niteliğindedir. İlk çalışmasında Kur'ân'a aykırı olduğu iddia edilen hadisleri değerlendirmeyi amaçlayan yazar, bu eserinde de aynı çizgiyi takip ederek çelişkili gibi görülen hadislerin çözüm yollarını ele almıştır. Eserin kaleme alınış amacı medyada yer alan hadisler üzerindeki yanlış algıyı yıkmak ve Müslüman gençlerin hadislere şüpheyile yaklaşmasını bertaraf etmektir. Yazarın bu eserdeki temel amacı, özellikle gençler arasında dile getirilen “Sahih hadisler arasında çelişki olur mu?” sorusuna cevap vermektir.

Birbiriyle çelişkili gibi görülen hadisler, hadis usulü ilminde farklı konu başlıkları altında incelenir. Bunlar; muhtelifü'l-hadîs, nâsihu'l-hadîs ve mensûhuh, müşkilü'l-hadîs, garîbü'l-hadîs ve esbâbü vürûdi'l-hadîstir. Bu ilimler, hadisler arasında görülen zıtlığı ve ihtilafı çözüme kavuşturacak yöntemlerin belirlenmesine katkı sağlar. Bu ilimlerle bazen birbirine zıt iki makbul hadis arasındaki ihtilaf çözüme ulaştırılırken, bazen de sahih ve zayıf hadisler cem' edilmeye çalışılır. Çelişkili gibi görülen iki hadisten söyleyiş zamanı dikkate alınarak ilk hadisi nesh etmek veya iki hadisin lafızları arasındaki müşkil kelimeleri izah etmek kullanılan başlıca yöntemlerdendir. Her ne kadar görünürde birbiriyle çelişkili gibi görülen hadislerin sayısını tespit etmek mümkün olmasa da geliştirilmiş usul ve kaidelerle hadisler arasındaki tenâkuz ortadan kaldırılabiliyor. Bu alanda hacimli ve müstakil klasik dönem eserler bulunmakta ise de Köktaş, bu çalışmasında gerek kullandığı dil ve üslup gerekse de getirdiği yeni yaklaşımlarla ilgili literatüre önemli bir katkı sağlamıştır.

Çelişkili Hadisler ve Çözüm Yolları adlı çalışma başlığından da anlaşılacağı üzere zahiren birbiriyle teâruz halinde olduğu iddia edilen hadislerin çözüm yollarını ortaya koymuştur. Birbiriyle çelişkili gibi görünen yaklaşık 270 hadis, 22 konu başlığı altında tahlil edilmiştir. Ayrıca ilgili başlıklar altında çelişkili gibi görünen hadislerle alakalı alt konu başlıkları sunularak meseleler detaylı bir şekilde incelenmiştir. Çalışmada abdest¹, oruç², hac³, zekât⁴ ve kurban⁵ gibi ibadetlere dair hadislerin yanı sıra cihad,⁶ nikah ve talak⁷ gibi muâmelât konuları da müstakil başlıklar halinde işlenmiştir. Ukûbât, edep, kadın, ashâb, yönetim, tıp ve ümmet eserinde dikkat çeken diğer konu başlıkları arasında sayılabilir. İtikadî konularda çelişkili gibi görünen hadislerin tespit edilerek çözüm yollarının gösterildiği çalışmada ayrıca halk tarafından merak edilen batıl inanç, örf ve adetlerle ilgili çelişkili hadisler de çeşitli boyutlarıyla tahlil edilmiştir.

Yazarın yukarıda temas edilen konuları incelerken izlediği metot, ilk olarak çelişkili gibi görülen hadisleri tespit etmek olmuştur. Tespit edilen

¹ Yavuz Köktaş, *Çelişkili Hadisler ve Çözüm Yolları* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2020), 27.

² Köktaş, *Çelişkili Hadisler*, 112.

³ Köktaş, *Çelişkili Hadisler*, 127.

⁴ Köktaş, *Çelişkili Hadisler*, 130.

⁵ Köktaş, *Çelişkili Hadisler*, 138.

⁶ Köktaş, *Çelişkili Hadisler*, 145.

⁷ Köktaş, *Çelişkili Hadisler*, 205.

hadislerin farklı rivayet ve tarikleri varsa bunlar tek tek zikredilerek bütüncül bir tasavvura ulaşılmaya çalışılmıştır. Teâruz ettiği tespit edilen iki hadis, ihtilâfî'l-hadîs âlimlerinin geliştirdiği yöntemlerden Ehl- hadîs'in kullandığı "cem' ve te'lîf, tercîh, nesh, tevakkuf" veya Hanefilerin kısmen farklı bir metodolojiyle pratiğe döktüğü "nesh, tercîh, cem' ve te'lîf, tesâkut (terk)"⁸ kullanılarak tahlil edilmiştir. Çalışmada ayrıca birçok meselede dört mezhep imamının görüş ve fetvalarına da genişçe yer verilmiştir.⁹

Çalışmada klasik dönem âlim ve muhaddislerin görüşlerinin yanı sıra modern dönemde yayımlanan makale¹⁰ ve araştırmalara¹¹ başvurulmuştur. Yazar, meseleleri bilimsel delillere başvurarak açıklığa kavuşturmanın yanı sıra kimi zaman yaptığı vicdanî tespitlerle de dikkat çekmektedir.¹² Özellikle sinek hadisiyle alakalı yaptığı değerlendirmelerle, çelişkili olduğu iddia edilen konuyu vicdanî muhasebeyle çözüme kavuşturmuştur. Sinek hadisi gibi sosyal medyada tartışılan ve hadislere şüpheyle bakılmasına neden olan mevzuları tespit eden yazar, "Tıp" başlığı altında bunları bir araya toplamıştır. Aklî ve naklî izahlarda bulunup, ilgili konulardaki tartışma ortamının tamamen sunî ve spekülâtif olduğuna vurgu yapmıştır. Birbirine zıt gibi görünen hadisleri gerek kavramsal alt yapı gerekse metodolojik bilgi bakımından yetersiz bazı kimseler tarafından nasıl inkâr edildiği ve bu durumun neden olduğu sakıncalı durumlar farklı örneklerle açıklanmıştır.

Yazar, çelişkili gibi görünen hadisleri *Kütüb-i Sitte*'nin yanı sıra *Muvatta'*, *Müsned*, *Sünen-i Dârekutnî* ve Beyhaki'nin *es-Sünenü'l-kübrâ*'sından derlemiştir. Bu bağlamda çalışma boyunca tahlil edilen hadis sayısının makul ve doyurucu olduğu söylenebilir. Konular incelenirken takip edilen metot ve dikkat çeken standart çözüm yaklaşımı çalışmanın özgünlüğü adına dile getirilmesi gereken bir husustur. Çalışma, sadece İslâmî İlimler alanındaki araştırmacıların değil genel okuyucu kitlesinin istifade edebileceği sade ve yalın bir dile sahiptir. Çelişkili gibi görünen hadislerin çokluğuna oranla çalışmada değerlendirilen hadisler sayıca az gibi görünebilir. Ancak yazarın bu olumsuzluğu, 22 ana başlık altında ele aldığı temsil gücü yüksek örnek hadislerle aştığı söylenebilir.

⁸ Köktaş, *Çelişkili Hadisler*, 19.

⁹ Köktaş, *Çelişkili Hadisler*, 52.

¹⁰ Köktaş, *Çelişkili Hadisler*, 382.

¹¹ Köktaş, *Çelişkili Hadisler*, 385.

¹² Köktaş, *Çelişkili Hadisler*, 384.

Çelişkili gibi görünen rivayetler hadis tarihinin hemen her safhasında sürekli tartışılan ve üzerinde ihtilaf edilen meselelerden biri olmuştur. Özellikle oryantalistlerin ve bazı çağdaş araştırmacıların sadece belirli hadislerin değil hadislerin tamamının sıhhati aleyhine orantısız sayılabilecek eleştiriler getirdikleri bir zemine dönüşmüştür. Edille-i şer'iyeye arasında Kur'ân'dan sonra ikinci sırada gelen sünnetin ana malzemesi olan hadisler etrafında oluşturulacak güvensizlik havası, İslâm'a antipati duyulmasına kapı aralamaktadır. Çelişkili gibi görünen hadisler arasındaki zıtlık her ne kadar muhaddisler ve fukahâ tarafından ilmî izahlarla çözülsede ihtilâfü'l-hadîs konusu özellikle son birkaç yıldır alanın uzmanlarından çok asıl ilgi alanı felsefe, psikoloji, din felsefesi, hatta tıp ve mühendislik olan araştırmacıların yoğun mesai harcadığı bir hüviyet kazanmıştır. Günümüzde ilmî bir mesele olmaktan çıkıp sosyal medya ve diğer yayın organları aracılığıyla medyatik bir malzemeye dönüştürülmüştür. "Toptan hadis redçiliği" başlığı altında mütalaa edilebilecek eleştiriler incelendiğinde kimi eleştiri sahiplerinin temel Arapça bilgisinden yoksun olduğu ve hadis literatürüne dair sınırlı bilgilere sahip olduğu görülmektedir. Toplumun İslâm'a bakışını ve dolayısıyla din adamına duyduğu saygıyı etkileyen "toptan hadis redçiliği" veya "hadis aleyhtarlığı" sadece ilmî bir problem değil, psikososyal açıdan sorunlu bir yaklaşımdır.

Modern dönemin başlıca problemlerinden biri olan bilgi kirliliği ve işin ehli olmayan bazı kimselerin ihtilâfü'l-hadîs meselesine haddinden fazla ilgi duyması Yavuz Köktaş tarafından kaleme alınan bu eserin önemini ortaya koymaktadır. Bağlamlarından kopuk olarak günümüze ulaşan rivayetlerin birbiriyle çelişmesi çok doğal olmasına rağmen yukarıda da işaret edildiği üzere ihtilâfü'l-hadîs alanına giren meseleler özellikle son dönemde sıkça suistimal edilmektedir. Bu suistimalin önüne geçmenin öncelikli çözümü hadis sahasında uzmanlığa sahip araştırmacıların, gerek telifleriyle gerek katıldıkları TV, radyo, sosyal medya yayınlarıyla bu konuyu tekrar bilimsel zemine çekmeleridir. *Çelişkili Hadisler ve Çözüm Yolları*, ilmî üslubu, meseleleri izaha kavuşturma yöntemi ve hadis usulü kaidelerini kullanarak çelişkileri ortadan kaldırması yönüyle önemli bir konumdadır. Bununla birlikte eserde birtakım eksikler göze çarpmaktadır. Bunlardan en önemlisi sıkça karşılaşılan imlâ hatalarıdır. İkinci baskıda "gözden geçirilmiş" ifadesi yer almasına rağmen sıklıkla noktalama ve yazım hatalarına düşülmüştür.